

АЖЫ-ДУҢМАЛЫШКЫ ЧОРУК

1922 чылда уңгүлөө «Правда» болгаш «Известия» солунеринден оя кескилөө алаан каш чүдүрүн көрүп олур мен. Оларнын чамдымын бо.

«Тифлис, декабрь 5. РСФСР-ни баштадыр бүгү Совет Республикаларның Эвилелини тургустунганынга байыр чедирининин илеретин резолюцияны Советтериниң ийги сьездини хүлээп алган».

Грузиянын меньшевиктериниң гергидешиңни хоозуралым турган.

«Окут болгаш ден эргелиг улустарын куул-соруун илеретпешаан. Советтериниң ийги сьездини акы-дулма улустарын дууламчыла-биле болун ажил-агыйын болгаш культура амьдыралын социалистиг үндөинге тургузар деп чалгыс аай орукту шилип алган».

Келген болгаш чоруп орау дээрге — бистин улустарның бугу дем-наттыштырылганын оору-дур». Совет улустарын акы-дулма чалгыс аай өг-бүдөинге Грузия бодунуң амгы болгаш келир үезин тыпкан-даа.

Шак ол орукка кандыг нарын болгаш сагыш-сеткиден утундурбас бергелер турбаан дээр. Бодунуң салгалымны кижилери-биле кады ол бүгүнү көрүп, чурттап эртекинимни састып кээримге, өөрүңчү-даа-дыр, Владимир Ильич Ленинни Грузиянын коммунистерине болгаш ревком кижилеринге бизеңиң чагалым-даа, «ЗАГЭС»-тин (ГОРЛО) — нун баштайгыларынын бирөөнү баштайгы таваан салган-даа утпаан мен. Ол бүгүнү бодал келир улуг хем болур» — деп чоңун улуге чугаазынын шынын бадыткатын келир-дир.

М. Бинчан аңа мындыг сөгөр чалгылап турган: ЗАГЭС-тин тудушкунуңе РСФСР бодунуң мыңагы мындыг кончук кой эвес бюджетинде 750 муң рубльди үндүрүп бергенин азы шепкен кылдыр фабрикага херегалар кылдыр Каутикаже Москва-нын ажилчынарынниң дериг-херекселерин чорутканын канчап сактып, чугаалавас боор! Бодап көрүрден, Совет эрге-чачырганни баштайгы чылдарында Россия улуг бергедешкиннериг турган болзожок, анык Грузия Совет Республикага дүз чедирерини аргазын тып ал турган-дыр. Мындыг болушкунуңар кажан-даа уттунмас, ашпер.

Ам грузия кижжи бүрүрү акы-дулма чоруктун мындыг дууламчынынга чоргааралын турар. Маңаа хамаарыштыр Украинаның Ленческ районуң колхозу-биле Грузиянын Махараде районуң колхозун аразында найралын сагынас аргажок. Оларнын найралы дайын мурунда-ла эгелен. Дайынны калы-берге хүнеринде ол колхозтарның аразында акы-дуламчыны болгаш бот-боттарынга дууламчыла улам-на быжыккан.

Оларнын ол харылаалары бергедеш улустарың улуг найралын тодаргай үлгеричжээ боуду турар. Ол мыңаш акы-дуламчыны чорукчу буттук чижээ кылдыр металлургияны болгаш химияны чач хөөрайы болур Уставини келген аалчыларга көргүзүп турар бис. Ол хоорайда 40 националларның төлөөлечилери чурттап, ажилдап турар. Чамдык ортемленер Уставини хоорайны Шота Руставелиниң төрөөн чери деп санап турар. Сес чүс чыл мурунда Шота Руставели ам совет чуртта боттаны берген акы-дулма чоруктун дугайын күзеп, бодал чоран.

Улустарын гуманизминин болгаш акы-дуламчыны чоруктун улуг ыраажыныга гурааксады бистин Төрөөн чуртувустун наймысалынын чоңнары — москвачылар тууду тургускан. Ону СЭКП Төп Комитетиниң база ССРЭ чазаның өмүрүнөинде Леонид Ильич Брежнев ажытка.

«Правда» солундан алган баш чүдүрү: «Профессилериниң бүгү абзас сьездиниң донтаалы... Абхазияның ажилчы массалары Закавказье федерация тургустунганы-биле меньшевиктериниң, дашнаитарнык болгаш мусаватистериниң политиказы буурап дүшкен дээрин билип, Совет Социалистиг Республикаларнык чалгыс аай күчүлүг Эвилелин тургузар дугайында идея амгы уеде нити-политиктиг болгаш делегей байдалдарына өйү илген айтырыг деп чүвеге база ону Закавказьеин ажилчы чоңнары буруну-биле хүлээп алган дээринге буурап турар. Закавказьеин ажилчыны болгаш тараачыларны Социалистиг Республикаларнык чалгыс аай Эвилелин тургузар идеянык кысна хуусаада амьдыралга практиктиг күүселдезин чедип алып дээринге бымыг бузурили Абхазиянык муш-ажылчы массалары илерегейлеп тур...»

Грузиянын бүгү Совет Эвилелини кайгамчык булуңу болур Абхазияны ам билбес кижжи ховар апарган. Абхазия — Кара далай кыдынын кайгамчык чараш чери-дир. Бежен чыл мурунда, кажан «Правда» солунга ол озуруттар — парлатынын турал, мыңаш Абхазия кандыг турган-дыр. Ам 22 муң кижжи ажилчы массалары Закавказье федерация тургустунганы-биле меньшевиктериниң, дашнаитарнык болгаш мусаватистериниң политиказы буурап дүшкен дээрин билип, Совет Социалистиг Республикаларнык чалгыс аай күчүлүг Эвилелин тургузар дугайында идея амгы уеде нити-политиктиг болгаш делегей байдалдарына өйү илген айтырыг деп чүвеге база ону Закавказьеин ажилчы чоңнары буруну-биле хүлээп алган дээринге буурап турар. Закавказьеин ажилчыны болгаш тараачыларны Социалистиг Республикаларнык чалгыс аай Эвилелин тургузар идеянык кысна хуусаада амьдыралга практиктиг күүселдезин чедип алып дээринге бымыг бузурили Абхазиянык муш-ажылчы массалары илерегейлеп тур...»

Грузиянын өске бир бичини крайы болур Аджар Автономунуң Республиканык дугайында база бир информация бо: «Аджаристан Советтериниң сьездини (резолюция), Батум, Совет Республикаларнык Эвилелин тургузар орун-биле чораш, чүге мыңан кездээ ажил-агыйынны мөдүрүп, ажилчынарынык амьдыралын байдалын энжидип ап болур бис, империалистерден болгаш капиталистерден камгаланырынга база делегей буржуазиянык өйүрү шавышкыны бээринге турлук күштү чүге ол каттышкынын берип болур». («Известия», 1922 чылдын декабрь 19).

Совет Аджария бодунуң 50 чыл оюн артык чылдын демгелдеп эрттирген. Индустриалдыг апарган Аджарияда амгы үезин чач техниказы-биле дериттинген 80 ажыг заводтар болгаш фабрикалар бар.

1922 чылдын декабрь 22-де «Правдага» үнөң база бир информацияны кижигеш, өң-биле бо чүдүрү бодалыңар мен. Ол дээрге улустарнын чалгыс эвиниң, акы-дуламчыны чоруктун болгаш найралын үндөинериниң дугайында чүе: «Декабрьның 10-нун хүнү — Советтериниң Закавказье сьездиниң амьдыралын чыңаган хүнү — Закавказьеин ажилчы чоңнарынык амьдыралыга төвүлүг хүн болур. Ол сьездиге Закавказьеин ажилчы чоңнары акы-дуламчыны чоруктун бузулбас, бымыг харылаалары-биле доңнамып холбашкан».

Бистин күчүлүг Төрөөн чуртувустун — Совет Социалистиг Эвилелиниң бүгү улустары чалгыс аай акы-дулма өг-бүдөинге аас-кежин тыпкан болгай. Чокшудал орау улуг байрамнык — ССРЭ-нин тургустунганының 50 чыл өмүрү болгаш өөрүшкү-маңайлыг болгаш турарынның ужуру-даа ол.

Тбилиси. Ираклий АБАШИДЗЕ, шүдүчү, Грузиянын эртемдер академиянын вице-президенти. (СЭТА).

ВОЛГОГРАДЧЫЛАР, ЭР-ХЕЙЛЕР!

— Эртенгиң мендизи-биле, оолдар! Хову-Асының шаңда таптыг-ла 6 шак-тыр. Эртенги гимнастикаже чалап тур бис — дээр отряд командириңиң үнү репродуктордан чаңгылады.

Хадынарлыг оймакта майгыннардан нуруланга чедир чанагаш, хүлер дег хүрерти додуга берген оолдар маңа-жыл үнүп келгеш чыксаалыпкан. Радио нижиниң сагыш-сеткилин сөргөдип кээр музиканы дамчыдып турда, гимнастааш, ыраак эвес черге маңадылар.

Поварлар Татьяна Жукова биле Елена Захарова туудугу студентилерниң столоваяже чалаан. Оң соонда эртенги шугум чыксаалы. Волгоградчы хоорай ажил-агыйынны инженерлер институтунуң архитектура факультетиниң үшү курузунуң студентин Владимир Захаров «Енисей—72» деп студентилерниң туудугу отрядының командири. Ол комиссар Анатолий Денисов, башкы Николай Иванович Галушин олар-биле дүңгү ажил хүнүнүн түңялини үндүрүп, бүгүн чүңү кылырын тодаратты.

— Тус-тус объектилерге! — дээр команда соонда майгыннык хоорайныгаш ырым апарган.

Хову-Асында олар дег эрте ажилдаар, олар дег орайга дээр туудуг кылып кижилер чок. Волгоградтан келген студентилерниң туудугу отрядының оолдары «Тыва нокаль туудуг» туудуг участогунуң конторазынын, он ийи аал ишти чурттаар чурттага бажычынын, 150 уруглар турар аял-садтын, ийи аал ишти чурттаар бажычынын, картофель шыгжаар чериниң туудууда ажилдап турар.

«Енисей—72»-ниң командири Волода Захаровтан студентилерниң канчаар ажилдап турарын таныштырарын диледивис. Оң чугаалааны бола:

Бөгүңү байдал-биле алырга, дугурмулга өзүгаар кылза чоруп бүгү ажилдың 120 муң рубль ажынын кылып алган мындыг бис. Уруглар садында өске бүгү объектилерни комиссияга дүжээр арга бисте бар. Шупту студентилер эни амылдап, бедик мергежилдин көрүзүп турар. Мелир үезин инженерлери багай амылдаар, амылды үрей кылыр болза канчап таарырың! Ыңчалзжик Александр Карташов, Юрий Ермолов, Пётр Галушин, Евгений Степанов, Василий Середин болгаш өскелерин-даа тергин эни амылдап турарын маңтавас аргажок.

Студентилерниң туудуу тур бажычынын сонургап чораш, «Тыва нокаль туудуг» туудуг участогунда партия комитетиниң секретары Станислав Николаевич Павлов биле умураштывас.

— Студентилер шынал-ла эни амылдап турар. Олар хоочун туудугулардан черле дүжээ чок. Уруглар садында өске объектилерни шуптузун дүжээр дээринге чизгиниг турбас. Студентилер чүгле туудуг амылы кылыры-биле мызыгаарлаттырмай, ажилчы чоң ортузуңа улуг амылды чорудуп турар. Ортумак шолога «Мадыр хоорай Волгоград» деп темалыг кеңежини эрттирген болгаш хей номарны белике берген, ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чыл оюнга уткуштур элээн наш лекииларны номчаан, «Аас-кежин дугайында» диспутту эрттирген, комсомол комитеди-биле мады аныктарнык дыштанылганын солун организастап, спорт маргалдаалары чоруткан. «Элегес» совхозтуң сикенчилеринге дузалашкан. Бир онзал демделгелесин чүве чүл дээрге — амылдың шынары. Моң мурунда чылдарда студентилерниң туудугу отрядтары биске база-ла эни амылдап турган. Ыңчалзжик амылдың шынарынче кижизгенг салбайн турганын чамырбас мен. Бо оолдар чүгле хемчээл дээр эвес, а бедик шынар дээр дээр.

Тудуг участогунуң администрация чери, партом-даа студентилерниң бедик буурун-чүлүг амылдаарыңга, эни дыштангырыңга бүгү таарым-чалыг байдалды тургускан дээрин демделгелес аргажок. Бо бүгү анык волгоградчыларны улам сорук кирген.

А. ЧАРАШ-ООЛ.

ЧУРУНТАРДА: студентилерниң «Енисей—72» деп туудугу отрядының командири Владимир Захаров.

Поварлар (он талазындан солгай талазынче) Елена Захарова биле Татьяна Жукова өөрүңүк дүштеп мелирин маңап турлар.

мисежил турар. Эр-хейлер! — деп ол чугаалады.

— Августуң артан хүнеринде туудуу турар объектилеринери амылдага киреринден өске солун чүңү планни турар сипер? — деп, студентилерниң туудугу отрядының командири Владимир Захаровтан айтырдым.

— Бис Чагытай болгаш Дус-Хөлче аян-чорукту мылыр, комбинатче экскурсияларын планнап турар бис. Он аңгыда мында амылдап турар хей национал улустарнык мөңкө найралын алдарык чүгле туудуг амылы кылыры-биле мызыгаарлаттырмай, идеязы тывылган. Сизик-тевелелини оолдар кылып каан. Ону партом бадылаан соонда амылдап кирерин шиптирлээн бис — деп, ол чугаалады.

Тудуг участогунуң администрация чери, партом-даа студентилерниң бедик буурун-чүлүг амылдаарыңга, эни дыштангырыңга бүгү таарым-чалыг байдалды тургускан дээрин демделгелес аргажок. Бо бүгү анык волгоградчыларны улам сорук кирген.

А. ЧАРАШ-ООЛ.

ЧУРУНТАРДА: студентилерниң «Енисей—72» деп туудугу отрядының командири Владимир Захаров.

Поварлар (он талазындан солгай талазынче) Елена Захарова биле Татьяна Жукова өөрүңүк дүштеп мелирин маңап турлар.

ДЕЛЕГЕЙ БО ЖҮННЕРДЕ

Парагвайның Коммунистиг партиязының медеглели

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Парагвайда эрге-чачыргата Альфредо Стрессериниң олуруп келгенини чылдары «бүгү диктатуралардан эң-не реалсылыг, дүжүп берикчи болгаш кеминг диктатураның» үези болган, «бодунуң бүгү төгүзүлүнү дүргүзүңа парагвай улуска ол диктатуралар каттыгдалы таварыштырын келгээ» деп, Парагвайның Коммунистиг партиязынын мында тараткан медеглелиде чугаалаан.

Стрессериниң өзү-чүрүмүн эрге-чачыргата туруп келгениниң 18 чылтын дүргүзүңа чүс-чүс патриотчу коммунистерин болгаш земиселчи-демократтарны өлүрүткөн деп, медеглелде чугаалаан.

КИЖИЛЕРНИҢ ААС-КЕЖИ ДЭЭШ

УЛАН-БАТОР. СЭТА-ның корреспонденти А. Бабенко биле И. Игнечко оларнык дамыканы бола:

МАР-ның Улустуң Улуг хуралының хуралдар аалын байырдап шинчи кир шимөөң. Август 14-те Азия болгаш Африка чурттарының херөө-делериниң ийги конференциязы амылдаан 56 чурттуг делегаттары, хайгаарычылары болгаш аалчылары, делегейни демократтыг организациаларынын төлөөлечилери киржип турар. Конференциянын президиумунда — делегейин аян-бүрү чурттарынын көсүк хөй-нити болгаш күрүне ажилдакчылары, Азия болгаш Африка улустарынын Эп-сеткил каттыштырылган организациаларынын национал комитеттериниң, херөө-делериниң демократтыг организациаларының баштыңнары, оң иштинде совет делегациянык баштыңы, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Националдар Советиниң Даргазы Я. С. Насриддинов.

МАР-ның Политбюроунуң кижигүнү, МАР-ның Улустуң Улуг хуралынын Президиумунуң Даргазын бири ораакчымы С. Лусван конференциянын киржикчилеринге байыр чедирип, чүве чугаалаан. С. Лусван конференциянын ажилында чедикшиңни күзөөн болгаш МАР-ның Бири секретары, МАР-ның Министрлер Чо-

лаан, Чижээ, Антонио Майдану, Хулио Рохаас. Альфредо Алькорту болгаш өскелеринде 15 чыл дүргүзүңа кара-бажыга араатанып аар-берге байдалдарда хоругдан болгаш судка беши шилчип бер-базан.

Парагвайнын Коммунистиг партиязы диктатурага улур демиселдин калбак фронттуң тургузар, кара туразында аажылашкынын, эрге-дуулааны соора ажылаар чорукту, политиктиг өлүрүшкүннериниң фактыларын, сонугада мурунун кажарлаашкынын сыйгалар деп кылгырган. Сонугада мурунун ол кара сагыш-деп кажарлаашкынын бай-лааныга Стрессерини «катап сонгуурун» бедеткеп турар.

Чугула болушкун

ПРАГА. Социалистиг чурттарынын Коммунистиг болгаш ажилчы партияларынын удуртукчуларынын Крымга болгаш ужуражышкынын дээр-ге социалистиг чурттарын делегей талазы-биле дүгүрүш-туңгач хөдөлүшкүннерин кылып, тайбыннык болгаш социализмин эрге-ажытарынга таарышкан хемчелерин алдырын база бир хевирин болган деп «Руда право» солун бижээ. Шиптирлеттин-мөн айтырыларны көр талазы-биле Европа типте бооп турар чүдүлөр социалистиг дем каттыштырылганынын күрүлдериниң демин хөдөлүшкүннериниң быжыг үндөини болгаш чалдаш чок чугулазын тодаргайы-биле бадыткап турар.

Антимпериалистиг күштер боттарынын дайынынагы деминг хөдөлүшкүннери-биле хаймырлар ужурап болгаш мыңаар харылап-лаа туралар деп солун уламчылап бижээ.

СЭКП-ниң XXIV сьездиниң ажилдап кылганы тайбын программаның амьдыралга быжык-биле боттандырып турар Совет Эвилелиниң тайбын дээр демиселиниң улуг ужуражышкына ошалап демделгелээ «Руда право» солун база айткан. Совет удуртукчуларынын аңгы талазы-биле интернационалдык тодаргай туружун Совет Эвилелиниң өлкүктери бедик-биле үнөп көрүп турар.

Чехословакиянын Компартиянын удуртукчулары Крымга болгаш ужуражышкынын түңнелдеринге сеткил аныкшышкынын илерегейдеп турар. Чүге дээрге, чехословак улустун эрге-ажытарынга, ол буруну-биле дүшкөн деп солун демделгелээ.

МООЛ АРАТ РЕСПУБЛИКА

Чехословакия

ПРАГА. Социалистиг чурттарынын Коммунистиг болгаш ажилчы партияларынын удуртукчуларынын Крымга болгаш ужуражышкынын дээр-ге социалистиг чурттарын делегей талазы-биле дүгүрүш-туңгач хөдөлүшкүннерин кылып, тайбыннык болгаш социализмин эрге-ажытарынга таарышкан хемчелерин алдырын база бир хевирин болган деп «Руда право» солун бижээ. Шиптирлеттин-мөн айтырыларны көр талазы-биле Европа типте бооп турар чүдүлөр социалистиг дем каттыштырылганынын күрүлдериниң демин хөдөлүшкүннериниң быжыг үндөини болгаш чалдаш чок чугулазын тодаргайы-биле бадыткап турар.

Антимпериалистиг күштер боттарынын дайынынагы деминг хөдөлүшкүннери-биле хаймырлар ужурап болгаш мыңаар харылап-лаа туралар деп солун уламчылап бижээ.

СЭКП-ниң XXIV сьездиниң ажилдап кылганы тайбын программаның амьдыралга быжык-биле боттандырып турар Совет Эвилелиниң тайбын дээр демиселиниң улуг ужуражышкына ошалап демделгелээ «Руда право» солун база айткан. Совет удуртукчуларынын аңгы талазы-биле интернационалдык тодаргай туружун Совет Эвилелиниң өлкүктери бедик-биле үнөп көрүп турар.

Чехословакиянын Компартиянын удуртукчулары Крымга болгаш ужуражышкынын түңнелдеринге сеткил аныкшышкынын илерегейдеп турар. Чүге дээрге, чехословак улустун эрге-ажытарынга, ол буруну-биле дүшкөн деп солун демделгелээ.

МООЛ АРАТ РЕСПУБЛИКА

УЛАН-БАТОР. МАР-ның

Патриоттарның чедишкүннери

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Хөдөлүшкүнү Улустуң чөсөстүгү күштери бүгү Муруну Вяетнамда дайырга улур шаан халдашкынын улам күштөдирип турар. Чаңгы-ла хүн — августун он үште дайышырың камгаладым 24 туруштарыңе күштүг халдашкынын ысгалашар. Мөңкө угузда ристарга-биле байлаң черлерде патриоттарнык хөдөлүшкүнниң

куштөдиргени Тхиенуң эрге-чачыргазы дүшөрүп турар. Сайгонду долгандыр патриоттарнык күштүг халдашкынын улам күштөдирип турар. АНПО агентилериниң дыштангыры-биле алырга, августун 10—11 хүнеринде Муруну Вяетнамды үшүк хөөрөй — Хөв чогулга дайышкынын 150 хире солдаттары болгаш офицерлери чыксаал-дан үндүргөн.

Хельсинки. Социалистиг чурттарынын коммунистиг болгаш ажилчы партияларынын удуртукчуларынын чоокта чач Крымга болгаш ужуражышкынын делегейниң политиктиг

Финляндия

Хельсинки. Социалистиг чурттарынын коммунистиг болгаш ажилчы партияларынын удуртукчуларынын чоокта чач Крымга болгаш ужуражышкынын делегейниң политиктиг

Патриоттарның чедишкүннери

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Хөдөлүшкүнү Улустуң чөсөстүгү күштери бүгү Муруну Вяетнамда дайырга улур шаан халдашкынын улам күштөдирип турар. Чаңгы-ла хүн — августун он үште дайышырың камгаладым 24 туруштарыңе күштүг халдашкынын ысгалашар. Мөңкө угузда ристарга-биле байлаң черлерде патриоттарнык хөдөлүшкүнниң

амьдыралыга чугула болушкун болган. Ол ужуражышкынын социалистиг чурттарын чалгыс эвин болгаш оларнын Европада айыл чок чорукту халдарында утгаптан политиканы чорудар шиптир-тинин бадыткап турар деп, Финляндиянын Коммунистиг партиязынын Даргазынын ораакчымы Тайсто Сиписао «Кансан уутисет» солунга бижээ.

Т. Сиписао социализм чурттары болгаш оларнын коммунистиг партиялары улустарын, айыл чок лоруңу чалгылыш чок камгалат турар дээрин айткан. СЭКП-ниң XXIV сьездиниң хулаас алганы тайбын программаны-биле Крымга ужуражышкынын дөрт холбаалык болганын демделгелээ. Ол программаның салдары амгы уеде бүгү талазы-биле улам улгайып турарын ол база айткан.

Европада айыл чок чоруктун кол-кол принциптериниң дугайында Варшава Березиниң киржикчилери күрүлдериниң салалын Крымга болгаш ужуражышкынын база катап бадыткаан. Ол ужуражышкынын айыл чок чорук болгаш кады ажилдажылга айтырыл-дарынын талазы-биле нити-европа чөвүлө хуралды бедет-кээрин улам шапкынчыларга таарымчалыг байдалы база тургускан деп Т. Сиписао демделгелээ.

Финляндия

Хельсинки. Социалистиг чурттарынын коммунистиг болгаш ажилчы партияларынын удуртукчуларынын чоокта чач Крымга болгаш ужуражышкынын делегейниң политиктиг

Патриоттарның чедишкүннери

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Хөдөлүшкүнү Улустуң чөсөстүгү күштери бүгү Муруну Вяетнамда дайырга улур шаан халдашкынын улам күштөдирип турар. Чаңгы-ла хүн — августун он үште дайышырың камгаладым 24 туруштарыңе күштүг халдашкынын ысгалашар. Мөңкө угузда ристарга-биле байлаң черлерде патриоттарнык хөдөлүшкүнниң

